

Barns rättigheter

- perspektiv, verktyg och
möjligheter

En föreläsning av Johanna Wester,
människorättsinformatör

Skövde, 2018

Johanna

Tidigare kursledare på Amnestyakademin,
barnrättsinformatör för UNICEF
och projektledare hos regeringsinitiativet
Nationell Samverkan för Psykisk Hälsa

Arbetar med omvärldsbevakning för Mind

Föreläsare för Svenska FN-förbundet

Idag ska vi prata om...

- Mänskliga rättigheter
- Barns rättigheter och barnrättsperspektiv
- Inflytande, information och delaktighet
- Bestämmelser och lite lag
- Värderingar och åsikter
- Verktyg för praktisk barnrätt

Vi kommer ha en paus á 5-10 minuter om en timme.

**Dokument vi har att utgå
ifrån är bland annat:**

1. Barnkonventionen
2. Socialtjänstlagen
3. Nationell strategi för arbete med barnets rättigheter

Heta stolen

Stå upp om påståendet stämmer!

Heta stolen

Jag vet vad barnkonventionen är

Heta stolen

Barnkonventionen gäller alla under 20 år

Heta stolen

Vietnam har antagit barnkonventionen

Heta stolen

USA har antagit barnkonventionen

Heta stolen

Barnkonventionen i sin helhet är lag i Sverige

Heta stolen

Barnkonventionen i sin helhet är lag i något land

Heta stolen

FACIT

Vad betyder det att något är
en mänsklig rättighet?

En rättighet är enligt FN något man behöver för ett liv som är okej. Varje rättighet hör tydligt ihop med ett mänskligt behov.

Vad är ett barn?

-
- A group of children, likely at a cultural festival or school event, are shown with colorful face paint (yellow, green, blue) on their faces. They are smiling and some are making hand gestures. The background shows a city street with tall buildings under a clear blue sky. A semi-transparent text box is overlaid on the image, containing a list of bullet points about the UN Convention on the Rights of the Child.
- Barnkonventionen: de delar av de mänskliga rättigheterna som är särskilt viktiga för minderåriga.
 - Framtagen av FN år 1989
 - Världens mest antagna konvention.
 - Lista över alla barns alla rättigheter, 54 artiklar

Unga ska få göra sin röst hörd i frågor
som rör dem.

Stora som små barn, stora som små frågor.

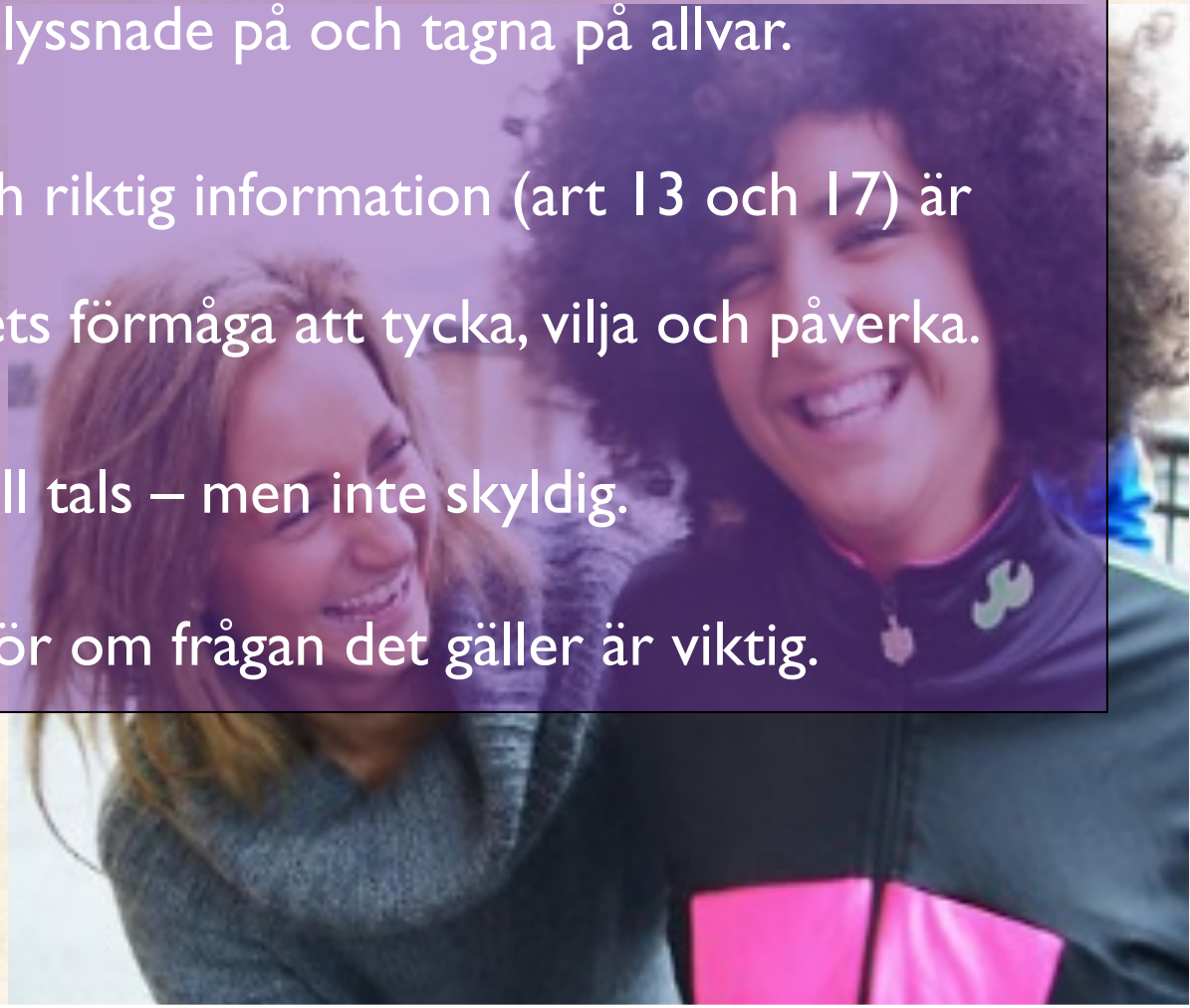

Barn har rätt att bli lyssnade på och tagna på allvar.

Tillgång till enkel och riktig information (art 13 och 17) är avgörande för barnets förmåga att tycka, vilja och påverka.

Rätt att få komma till tals – men inte skyldig.

Ungdomen själv avgör om frågan det gäller är viktig.

Länderna ska samarbeta för barns rättigheter.

Varje land är skyldigt att hjälpa barnen efter sin förmåga.

Varje land är skyldigt att hjälpa barn i andra länder, om de kan.

Alla barn har rätt till bland annat...

- Jämställdhet
- Skydd mot våld
- Ha sitt namn
- Leka och vila
- Uttrycka sin mening
- Känna till sina rättigheter
- Kunna äta sig mätta
- Lära sig nya saker

Den signerande statens regering är
huvudansvarig.

I Genève: 18 barnexperter
Vart femte år: rapporter från regeringen
till FN om hur barn har det
Beröm – och hård kritik

Barnkonventionens fyra grundprinciper

1. Alla barn har rätt att **säga sin mening och få den respekterad.**
2. Barnets bästa ska beaktas vid **alla beslut som rör barnet.**
3. Alla barn har rätt till liv och **utveckling.**
4. Alla barn har samma rättigheter. Ingen får **diskrimineras.**

Att börja lära sig demokrati

Att få begriplig, kortfattad information

Att få sprida information

Att representeras i media och böcker

Att ens perspektiv och idéer hörs

Deklarationen om de mänskliga rättigheterna

- Framtagen av Förenta Nationerna (FN) 1948.
- Det mest översatta dokumentet i världen.
- 30 punkter om varje människas värdighet och värde.
- Alla ska kunna ha det lika bra, oavsett hudfärg, kön, språk, religion, politisk uppfattning, nationellt eller socialt ursprung, egendom, börd eller ställning.

Huvudbudskap i deklARATIONEN

”Det inneboende värdet hos alla medlemmar av människosläktet och deras lika rättigheter är grundförutsättningar för frihet, rättvisa och fred i världen.”

Lagen måste skydda människan från att ”tvingas tillgripa uppror mot tyranni och förtryck”.

Artikel 1 – *Alla människor är födda fria och lika i värde och rättigheter.*
Ingen får äga en annan människa och alla har samma rättigheter.

Artikel 3 – *Var och en har rätt till liv, frihet och personlig säkerhet.*

Alla har rätt att känna sig säkra i sitt liv.
Ingen får utsätta en för våld eller hot.

The background of the slide features a black and white silhouette illustration. A central figure stands holding a large scale of justice. To the left, a family consisting of a man, a woman, and a child is depicted. The scene is set against a light background with some faint, sketchy elements at the bottom, possibly representing a landscape or a structure.

Artikel 6. Alla har rätt att vara en egen person.

Artikel 12. Alla har rätt att få ha sitt privatliv i fred.

Artikel 26 - Alla har rätt till att få kunskap och utbildning.

Artikel 27 - Alla har rätt att fritt delta i samhällets kulturella liv.

Barnperspektiv

Att vuxna, så långt som möjligt, sätter sig in i barnets situation för att bättre kunna ta tillvara barnets intresse och verka för barnets bästa.

Barnrättsperspektiv

Att ta hänsyn till de mänskliga rättigheter som barn har och att säkerställa barnets rättigheter i åtgärder eller vid beslut som rör barn.

Barnrättsperspektiv genomsyrar en verksamhet när:

- barnets integritet och utveckling beaktas
- barnet inte diskrimineras
- ett jämställdhetsperspektiv finns
- barnets bästa, både på lång och kort sikt, uppmärksammas och övervägs i beslut som berör dem direkt eller indirekt
- det finns god kunskap hos personalen om barns rättigheter
- tillräckliga resurser avsätts för att främja barnets rättigheter

A person's hands are visible at the bottom, holding a large black speech bubble with a white outline. The word "Diskussion" is written in white, sans-serif font in the center of the bubble. The background is a plain, light-colored wall.

Diskussion

Utifrån just ditt uppdrag, var ser du en situation där ett barns rättigheter kan behöva säkras?

A group of young girls, likely of Southeast Asian descent, are smiling and holding pink flowers. The image is used as a background for a text overlay.

Flickors rättigheter

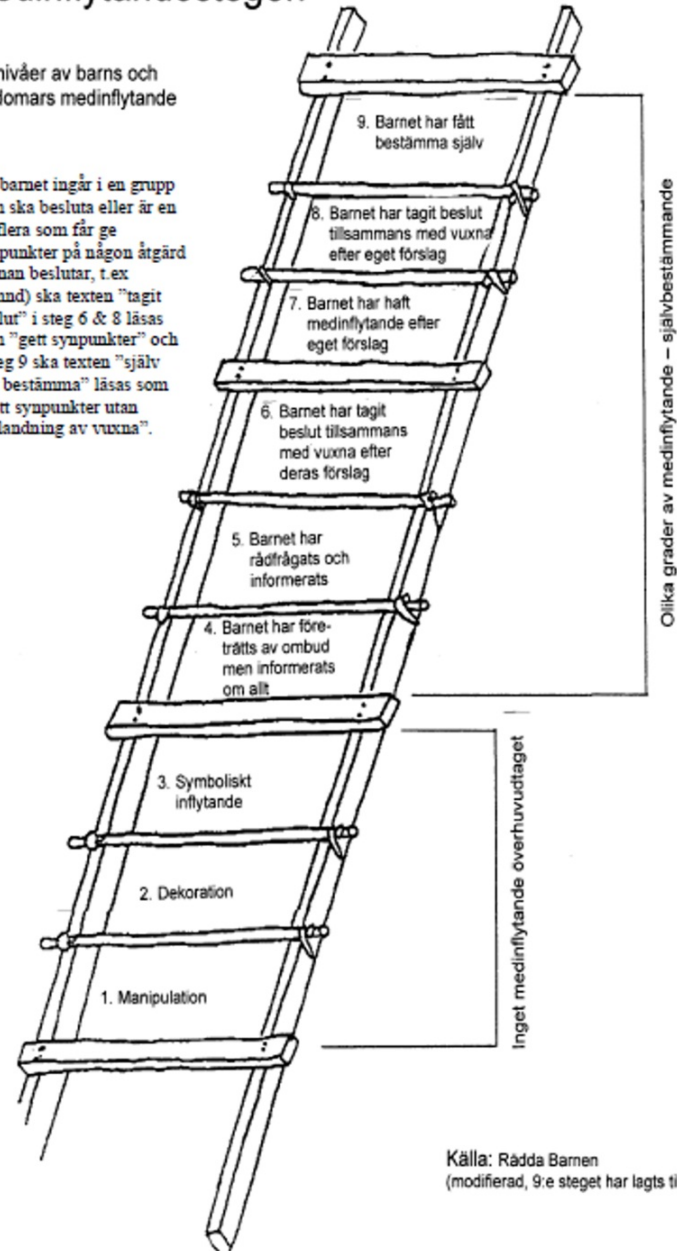
Utbildning
Ekonomi
Vård
Inflytande
Människohandel
Kultur

Medinflytandestegen visar oss skillnader på faktiskt inflytande.

Medinflytandestegen

Nio nivåer av barns och ungdomars medinflytande

Då barnet ingår i en grupp som ska besluta eller är en av flera som får ge synpunkter på någon åtgärd (annan beslutar, t.ex nämnd) ska texten "tagit beslut" i steg 6 & 8 läsas som "gett synpunkter" och i steg 9 ska texten "själv fått bestämma" läsas som "gett synpunkter utan inblandning av vuxna".

Källa: Rädda Barnen
(modifierad, 9:e steget har lagts till)

A person's hands are visible at the bottom, holding a large black speech bubble. The word "Diskussion" is written in white, sans-serif font in the center of the bubble. The background is a plain, light-colored wall.

Diskussion

Situation: Du fattar misstanke om att en ungdom med psykisk funktionsnedsättning utsätts för fysiskt våld i hemmet.

Vad gör du utifrån just din yrkesroll?

Vad av det här är en ung persons rättighet?

- Att få information den kan förstå
- Att vara uppe till efter midnatt
- Att ta paus under ett långt möte
- Att spela Pokemon Go
- Att ibland äta frukt
- Att ibland äta godis

Rättigheter för en ungdom i socialtjänsten

- Som ung ska man få veta hur soc.utredningen om en går till, vilka bestämmelser som finns (ex. lagar) och få anlita ett juridiskt biträde.
- Socialtjänsten ska utgå från vad som är bäst för ungdomen i första hand.
- Ungdomen har rätt till insyn i de akter som finns om honom/henne hos socialtjänsten.

Rättigheter för en ungdom i socialtjänsten

- Ungdomen kan be om att få byta handläggare.
- En utredning från socialtjänsten ska vara avslutad inom fyra månader.
- En utredning ska slutföras även om den unge själv eller hela familjen flyttat från kommunen, SoL 11 kap 4 §.

Rättigheter för en ungdom i socialtjänsten

- Man har rätt till ex. ett skriftligt avslag, så att man ex. kan överklaga, om man nekas målsägandebiträde.
- Man har rätt att överklaga alla beslut.
- Det finns nästan alltid skäl att fråga sig: hur påverkas ett barn jag inte träffat eller känner till av detta?

*SoL 11 kap 1-2 §:
Socialtjänsten ska utreda barns
behov av stöd och skydd.*

Regeringens proposition 2012/13:10

Stärkt stöd och skydd för barn och unga

I propositionen föreslår regeringen ändringar i främst socialtjänstlagen (2001:453) i syfte att stärka stödet och skyddet för barn och ungdomar som far illa eller riskerar att fara illa.

”Barnrättsperspektivet stärks genom att barnets bästa ska vara avgörande vid beslut och andra åtgärder.”

A person's hands are visible at the bottom, holding a large black speech bubble. The word "Diskussion" is written in white, sans-serif font in the center of the bubble. The background is a plain, light-colored wall.

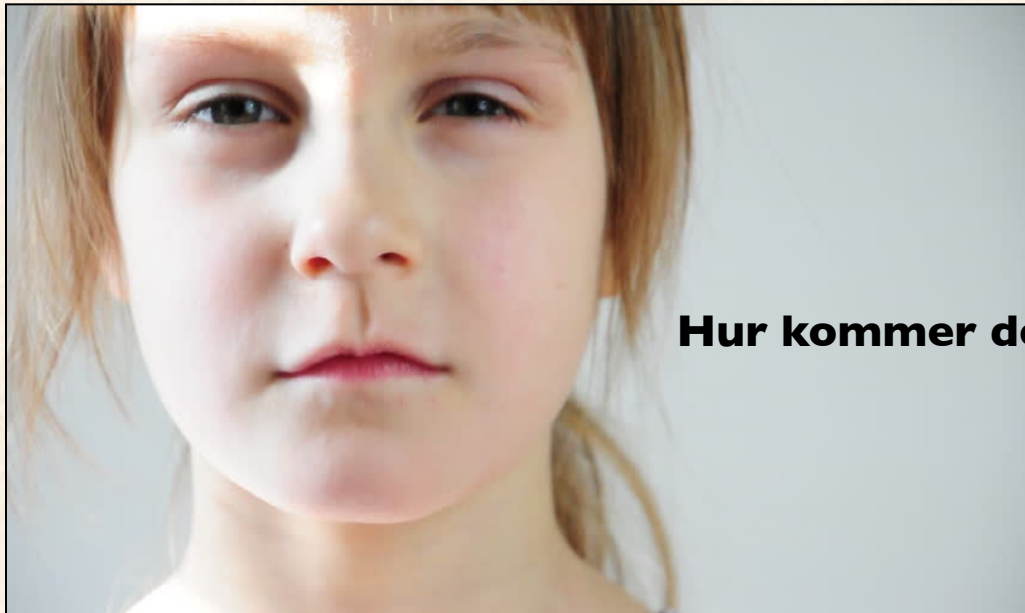
Diskussion

Du uppfattar att en kollega har starka fördomar mot en viss grupp, vilka riskerar att hota rättigheterna hos de unga som den möter.

Vad gör du?

En barnkonsekvensanalys, också kallad barncheck, barnchecklista eller BKA, är ett verktyg för att en verksamhet ska kunna leva upp till barnkonventionen.

Hur kommer det här beslutet påverka mig?

Barnets bästa:

utgångspunkt för all verksamhet!

Den som fattar ett beslut som rör barn behöver kunna visa att barnets bästa har beaktats och på vilka grunder beslutet har fattats.

- Det finns inte reglerat i någon lag att socialkontor ska arbeta med barnkonsekvensanalyser ännu.
- Men det finns i barnkonventionens allmänna kommentarer (nr 14 som handlar om tillvägagångssätt för att praktisera barnets bästa).
- Socialtjänstlagen säger också att *barnets bästa ska vara fokus* och då är barnkonsekvensanalyser en vanlig metod.
- Det kommer bli reglerat lokalt hur socialkontor ska arbeta med barnkonsekvensanalyser.

Barn Checklista

Ärendenummer: _____ Ärendets namn: _____
Att bifoga handlingar för beslut

Under ärendehantering och i beslutsprocessen ställs följande frågor och redovisas i beslutet:

1. På vilket sätt, direkt eller indirekt, berörs barn och unga av denna fråga?

Innebär förslaget att:

- vi har satt barns och ungas bästa i främsta rummet
- vi tagit hänsyn till deras sociala, ekonomiska och kulturella rättigheter
- vi tagit hänsyn till deras hälsa och utveckling, behov och säkerhet
- vi tagit hänsyn till de funktionshindrade barnens och ungas behov
- Barn och unga berörs inte alls av ärendet, vare sig direkt eller indirekt.

På vilket sätt berörs/berörs inte barn och unga: _____

2. Kan barns och ungas egna åsikter tas tillvara i denna fråga?

Ja Nej

Om Ja, enligt vilken nivå på medinflytandestegen på sidan 3 i detta dokument.
Om Nej, motivera varför barns och ungas åsikt ej tagits tillvara i frågan.

Nivå nr:

Hur motiveras denna nivå: _____

Om barn och ungdomar tillfrågats – bör en återkoppling/uppföljning till dessa göras.

Dokumentation

Varje nämnd redovisar åtgärder och goda exempel hur barnchecklistan har genomförts i olika ärenden under året i årsredovisningen samt redovisar antal beslut som föranletts av barnchecklistan samt hur stor andel av besluten tagna under året detta utgör.

Underskrift av handläggare

Namnförtydligande

Arbetsplatsen kan använda schabloner som finns hos Barnombudsmannen, eller göra en mall själva.

Låt barnets bästa väga tungt!

När görs en BKA?

När man antar eller fastställer:

- Policies och riktlinjer
- Regler och föreskrifter
- Årliga budgetar
- Förändringar i organisation eller administration

Den bör alltid göras av mer än en person!

Analysen ska ta hänsyn till:

- Barnkonventionens artiklar
- Relevant forskning
- Barnets åsikter (ex. via en referensgrupp)
- Kunskaper hos dem som finns i barnets närmaste omgivning.

Diskutera resultatet av den under
verksamhets- och planeringstillfällen!

Hur gör man en barnkonsekvensanalys?

Steg 1: Kartläggning

Planering för hur och var man ska inhämta nödvändig kunskap och information

Steg 2: Beskrivning

Gör en beskrivning utifrån det inhämtade materialet. Syftet och vilket/vilka barn det gäller ska framgå, ihop med hur de har identifierats.

Barnets bästa ska redovisas tydligt!

Steg 3: Analys

I en problemanalys beskriver man motiven till förslaget och dess konsekvenser mer ingående.

Steg 4: Prövning med beslut

Ta hänsyn till allt som rör barnets/barnens fysiska och psykiska välbefinnande och motivera verkligen beslutet.

Steg 5: Utvärdering

Utvärdera vilka effekter beslutet senare faktiskt fick och hur väl det stämde med de antaganden som analysen byggde på.

Analysen ska vara lätt att förstå för de som berörs av beslutet!

Barnkonsekvensanalys barnkonventionen = sant!

Vikten av att barnets bästa sätts i första rummet i alla beslut som rör det är en av de fyra grundprinciperna för hela konventionen.

Några exempel på aktörer vars arbete med BKA:er som man kan följa på nätet är Svenska kyrkan, Västra Götalandsregionen, Nyréns Arkitektkontor och Miljöpartiet.

A person's hands are visible at the bottom, holding a large black speech bubble with a white outline. The word "Diskussion" is written in white, sans-serif font in the center of the bubble. The background is a plain, light-colored wall.

Diskussion

Informerar er verksamhet idag, i tillräckligt stor utsträckning, barn om vad de har för rättigheter i en situation där de är bra för dem att känna till?

Barnkonventionen till lag!

Den svenska regeringens förslag för 2020 och framåt

- Ett kunskapslyft för att höja kompetensen om barnkonventionen.
- Att myndigheter som är centrala för att säkerställa barnets rättigheter får i uppdrag att göra verksamheten känd för just barn.
- En ny straffbestämmelse om misshandel av barn.
- Ny bestämmelse i förvaltningsprocesslagen och förvaltningslagen enligt vilken *barnets bästa* ska utredas och särskilt beaktas i ärenden som rör barn, och att barn ska få relevant information för att kunna framföra sina åsikter.
- Tydligare koppling till barnkonventionen i utlänningslagen och lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) avseende barnets bästa och barnets rätt att få framföra sina åsikter.

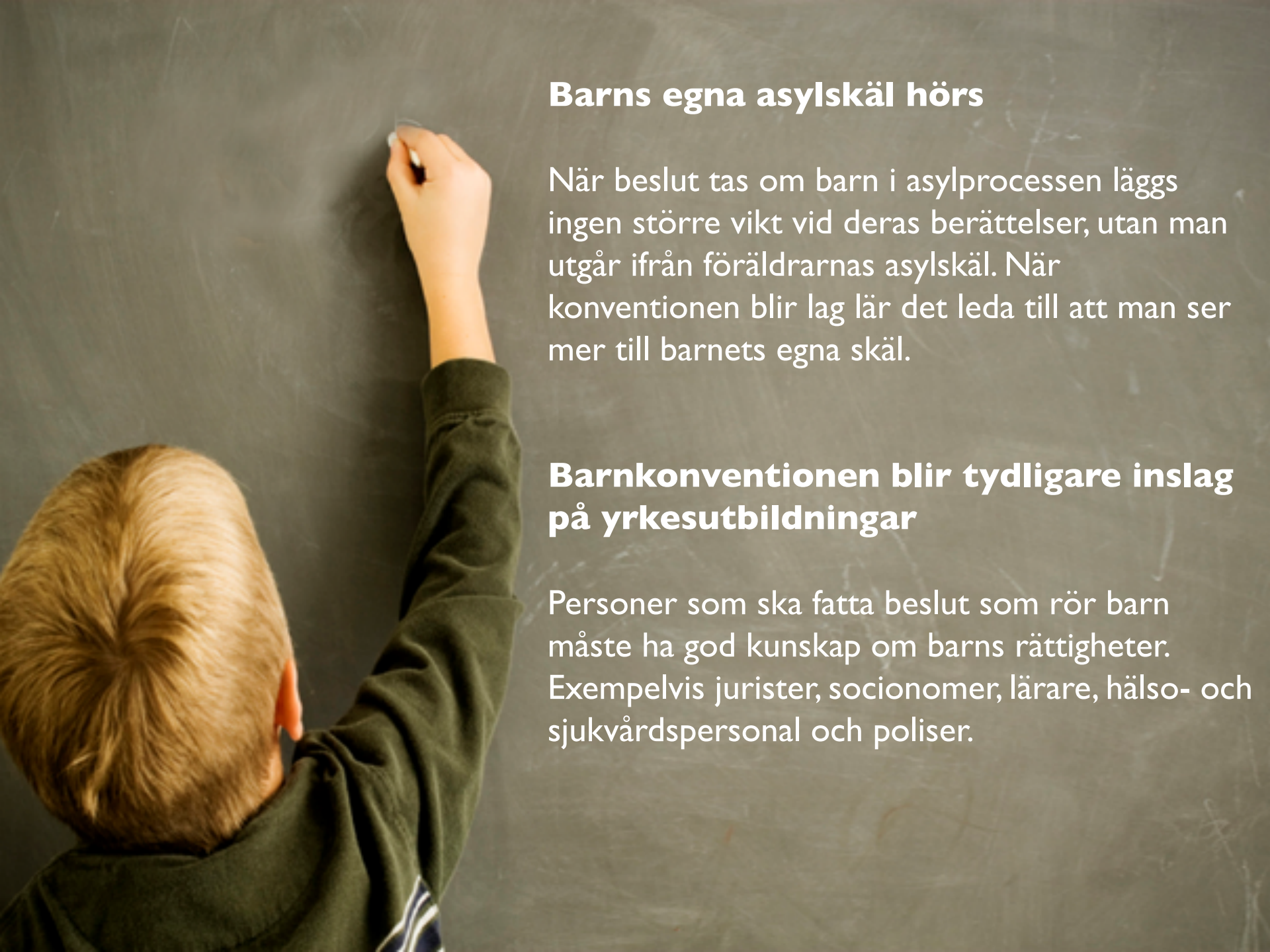

Minskning av de kommunala skillnaderna

Idag finns det stora skillnader i vilket stöd barn i utsatta situationer får, beroende på var de bor. När den blivit lag blir det tydligare för kommuner att de måste utgå från och anpassa sin verksamhet enligt konventionen.

Barnkonventionen får tydligare ställning i rättsprocesser

Idag hänvisas mycket sällan direkt till barnkonventionen i rättsprocesser och det är ännu mer sällan som domstolar tar hjälp av den i sina domslut.

Barns egna asylskäl hör

När beslut tas om barn i asylprocessen läggs ingen större vikt vid deras berättelser, utan man utgår ifrån föräldrarnas asylskäl. När konventionen blir lag lär det leda till att man ser mer till barnets egna skäl.

Barnkonventionen blir tydligare inslag på yrkesutbildningar

Personer som ska fatta beslut som rör barn måste ha god kunskap om barns rättigheter. Exempelvis jurister, socionomer, lärare, hälso- och sjukvårdspersonal och poliser.

Barnrättsperspektivet väger tyngre i myndighetsutövning

Myndigheter fattar ofta beslut som strider mot barnkonventionen för att man beslutar utifrån svensk lag. Tolkningen av barnets bästa och barns rätt att bli hörda skulle bli bättre om man utgick från vad som står i konventionen.

Barnrättsperspektivet kan avgöra beslutet när två lagar krockar

Ibland krockar två lagar när man ska fatta beslut om ett barn. Ex.. när barn som är omhändertagna enligt *LVU* blir utvisade ihop med sina föräldrar. Då utgår man inte från barnets bästa utan vilken lag som väger tyngst.

Barnkonventionen blev lag i Norge redan 2004.

Områden där rättigheter har stärkts har varit:

- straffpåföljder
- faderskapsfastställelse
- socialtjänstutredningar
- vårdnadstvister
- asylfrågor
- kunskapsnivå i samhället
- större möjlighet för barn att vara självständiga individer i rättsprocesser

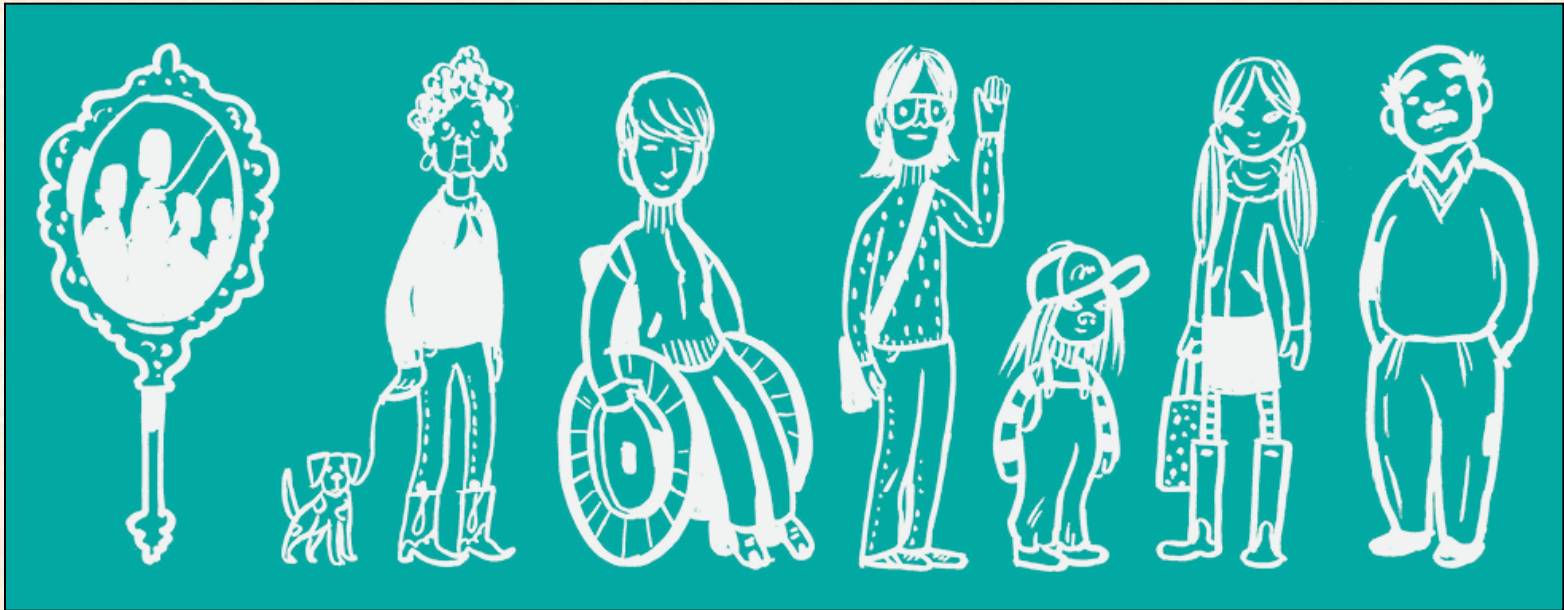
Sverige blir nu med all sannolikhet andra land i världen som gör barnkonventionen till bindande lag.
Hurra!

Viktigt att tänka på i bemötandet av unga med nedsatta möjligheter att tillgodogöra sig information (pga exempelvis kognitiv funktionsnedsättning, trauma, språkförbistring osv)

- Individanpassning
- Tydlighet
- Förutsägbarhet
- Struktur
- Informationshantering
- Kontinuitet

NORMKRITIK

Det börjar med mig - få syn på egna antaganden och förväntningar

”Vem är inte med?” ”Vem är inte här?” ”Vem deltar inte?” ”Vem är inte representerad”?

Utforska behov (vad behöver ex. någon med fysisk funktionsnedsättning)?

Se över rutiner och vanor (ex. bildanvändning,
oskrivna regler och ordval)

Hellre för lätt än för svårt

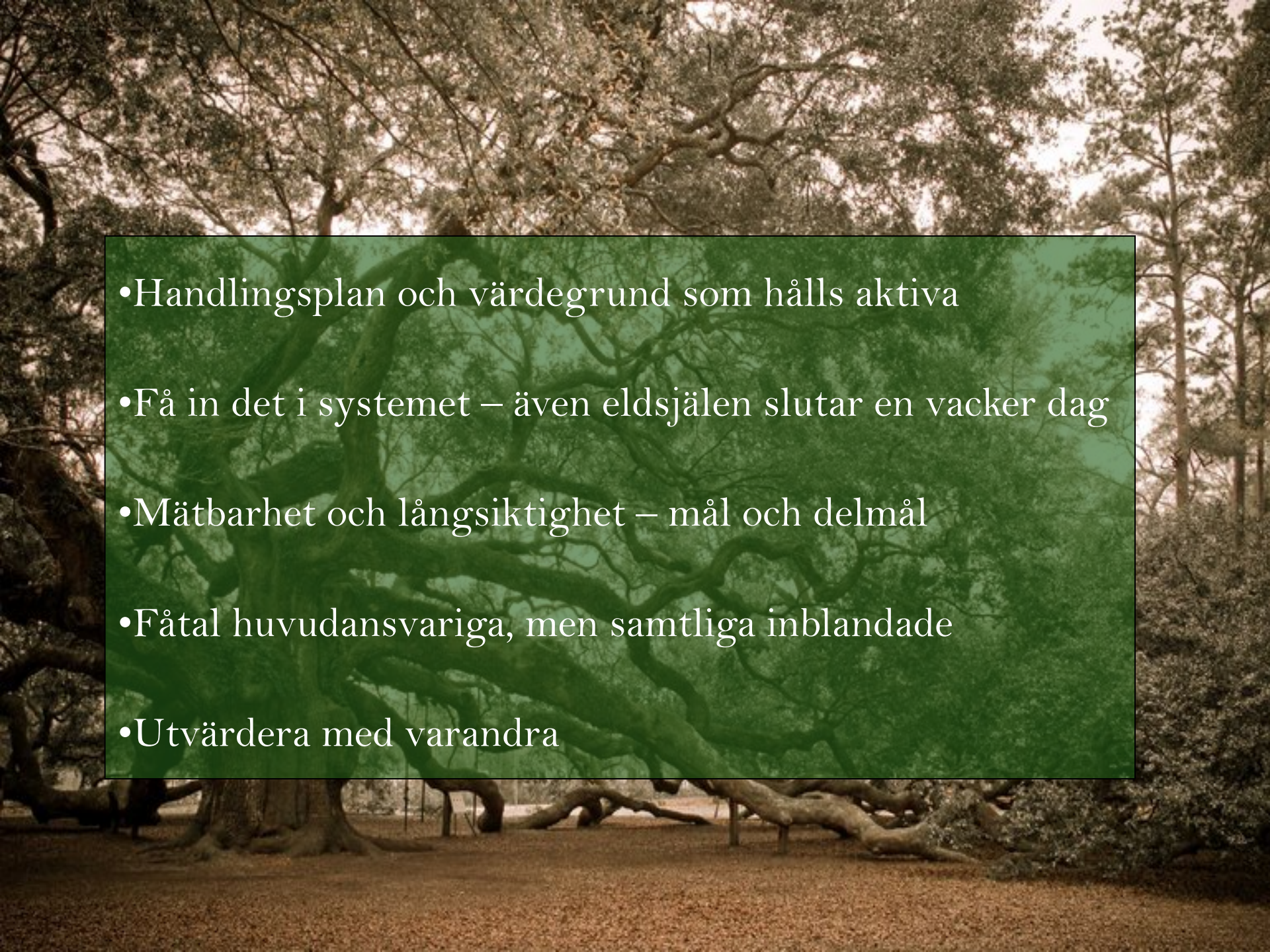

Kartlägg – var skaver det? Vilka är hindren?

Vilka har respektive påverkas av makten i vår verksamhet?

Var finns förebilderna? Lyft fram goda exempel!

-
- A photograph of a forest with large, gnarled trees and a green semi-transparent box containing text. The text is a list of five bullet points.
- Handlingsplan och värdegrund som hålls aktiva
 - Få in det i systemet – även eldsjälarna slutar en vacker dag
 - Mätbarhet och långsiktighet – mål och delmål
 - Fåtal huvudansvariga, men samtliga inblandade
 - Utvärdera med varandra

A person's hands are visible at the bottom, holding a large black speech bubble. The word "Diskussion" is written in white, sans-serif font in the center of the bubble. The background is a plain, light-colored wall.

Diskussion

Hur kan man i just din verksamhet arbeta mer aktivt med barns rättigheter?

Hur socialkontor kan arbeta praktiskt

Välj ut ex. fem viktigaste rättigheter att arbeta med för just er, baserat på behov ni ser i verksamheten.

Ex. artikel 42: "Alla länder ska göra barnkonventionen och dess innehåll allmänt känt bland barn och vuxna" eller artikel 12: "alla barn har rätt att fritt uttrycka sin mening i alla frågor som berör det".

Gör en handlingsplan som matchas mot dessa.

Ex. "För att ta till oss artikel 42 utbildar vi all personal i barnkonventionen" och "för att ta till oss artikel 12 investerar vi i inflytandeforum för barn, så som referensgrupper, nätforum eller barnråd."

A person wearing a bright yellow jacket and a blue hat is kneeling on a dark, textured surface, possibly asphalt or wet pavement. The ground is scattered with fallen autumn leaves in shades of yellow, orange, and brown. The person's hands are near the ground, and they appear to be engaged in an activity like raking or examining the leaves. The background is dark and out of focus.

Hitta sätt att mäta att de här målen har uppfyllts.

”När vi är klara ska det vara mätbart att...

...fler ekonomiska prioriteringar görs utifrån ett barnrättsperspektiv

...fler barnkonsekvensanalyser av barnets bästa görs inför beslut

...vi dokumenterat vårt arbete för barns rättigheter tydligt”

Dela ut tydliga ansvar på en eller flera personer så att inte allas ansvar blir ingens i personalen. Ledningen bör också se till att det verkligen finns tid för de här nya arbetsuppgifterna hos personalen.

- **Sätt ett sistadatum** för när insatserna ska vara klara/igång
- **Följ upp** efteråt – har allt verkligen gjorts och till rätt resultat?
- Gör den här typen av insatser med **kontinuitet** (barnrättsarbete blir ju aldrig "helt färdigt")

- Inför en obligatorisk barnrättsdag för nyanställda som genomförs årligen.
- Inrätta ambassadörer/ombud för barnrättsarbetet
- Skapa tillgång till pedagogiskt och målgruppsanpassat (gärna ex. roligt) material om barnkonventionen för de små.
- Ta fram en vägledningsbroschyr för vuxna i mötet med barn baserat på barns egna tankar och erfarenheter.
- Ta fram en organisationskarta för personalen som visar funktioner eller personer att ta stöd av i barnrättsarbetet.

Att vuxna och barn kan och förstår ungas rättigheter är viktigt...

...för att de ska kunna utveckla en stark självkänsla, stolthet och förmåga att lösa konflikter

...för att de genom kunskapen om sina rättigheter även ska förstå och ta hand om andras rättigheter

...för att rättigheterna ska spridas

- Gör det möjligt att uttrycka sin åsikt på flera sätt; ex. rita, prata, fota, skriva, använda ombud, leka.

- Läs mer material om barns delaktighet (se exempelvis BO)
- Fortsätt prata med varandra och kollegor om barns rättigheter
- Håll ett öga på era egna rättigheter!

Några frågor innan
vi börjar runda av?

Avsluta den här meningen:

”Med bakgrund av vad jag har lärt mig idag kommer jag börja göra det här för att ytterligare stärka barns rättigheter i socialtjänsten:”

Tack för idag och lycka till i ert viktiga arbete!

Kontakta mig gärna om ni har frågor:
johanna.wester@barnsrattigheter.com

Lösningfokus – en metod

- **Gör om problem till mål**

”Jag sover dåligt”: ”jag behöver hitta bättre sömnrutiner”

- **Mirakelfrågan**

”Jag önskar att jag hade bättre självförtroende.”

- **Myrsteg** – vad är det allra minst jag kan göra för att komma igång? (Realistiska och tydligt avgränsade steg.)

- **Skattning** av hur man mår på en skala från 1-10. Mellan 0 och siffran finns ”framgångsreceptet” och handlingsplanen.

Tips: Boken ”Det finns alltid ett sätt”!